

21.07.2008

konty inf. +
VII/95

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
oraz Wojskowej Służby Polewej
87-106 Szczecin, ul. Podmurna 93, tel. 0048 91 42 10 00
e-mail: fepak@wp.pl; www.zawackiej.pl
NIP: 56 16 25 127; REGON 87060000
KRS 00000 41692
Nr konta 82 1090 1506 0000 0000 0000

Szczecin,

++

Jonuś
Inżynier
AK

Grochowska Helena
ps. „Hajduzek”, „Jena”

ul. 370/370 Jon.

SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI

Grochowska Helena.....

J. K. - 340/340 Pom.....

Imowolow J W K A K.....

I./1. Relacja k. 3 s. 1-5

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora —

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora —

II. Materiały uzupełniające relację —

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —

III./5. Inne ... —

IV. Korespondencja

1) z E. Zawacką, k. 9 s. 1-14

V. Nazwiskowe karty informacyjne k. 6

VI. Fotografie

dać ichomografii

1/1. Relacja Heleny Grochowskiej:

1. List - relacja Heleny Grochowskiej z
2.04.1987 r., rękop. oryg. k. 2 s. 1-4
2. Wyjaśnienie Adeli Dejowskiej z
25.10.1995 r. w sprawie mższyskiej
ps. „Łosia”, rękop. oryg. k. 1 s. 5

Brześć 22 IV 1987 r. 1

Droga Pani Deklar! (E. Zawacka) 24

W sobotę 18 IV 87 był u mnie Pan Leszek i przywiózł ozdobę
Barbara Tiedra - efektowna nakada, że nie zapomniała na spinkę.
Nawet nie zabrała się do pisania moich wspomnień
ale idnie mi bardzo trudno. Odwiedzić Pani w Toruniu
nawet to nie możliwe (zdrowie)

Urodziłam się 24 października 1914 roku w Nowo-
Tawie, gdzie ukończyłam gimnazjum # 1 1/2 roku 1938
i 1939 mieszkałam we Francji (Frieux - Metz) gdzie my-
ślałam że uję. 1939 roku przyjechałam do Polski na
urlop. Mój zastęp powołany do wojska ja do pracy
w PW na skutek przewidzianej wojny (Komendantka
H. Sawicka - Kowalska) Wyjazd w teren z kursem
L. O. u. Tak dojechałam do wojny-okupacji.

W czasie okupacji nigdy zarobkowo nie pracowałam.
Obóz PW w Szambrach wcielony w dzień ogło-
szenia mobilizacji. Mój na front-ja do pracy.

Organizowanie zakwaterowania dla uchłoniętych
z pod Naki i okolic.

Do wkroczenia Niemców do „Fru” - rok, niepowość
jutra. Do miesiąca w wojsku Polaków do G. G.

Do obwodów ^{Mr. cork} rozprószyły się prace konspiracyjne: nau-
rowie dzieci języka polskiego. Na Kazimierz Sójka
zorganizował naukę katechizacji dwujęzycznej i męskiej
dzieci. 1941 roku ok. 300 dzieci od 4-7 lat przystąpiło do
Kraj. Komunii Św.

Następowały aresztowania, wstąpienie się zapewnio.

Utworzono obóz na Błoniach (przedmieście „Fru”)

str. 2. Dosta nowa praca: organizowanie i wysyłanie paczek do obozów. W tym czasie napisane do mnie

✓ Sp. Nowicka Marlena z Włostawka - nowickie osobiście kontakty skasato sie całkowicie. Pojecha-

✓ Tytuł z Janką Ryckowską do Marleny. Lina, urósł a my na traktore. Bardzo ryzykowne i nieprzyjemne zadanie. Lina Nowicka wprowadziła nas w prace konspiracyjną, wskazówki, rady i.t.d.

W tym czasie niemy wyrzucił mnie z mieszkania do sklepu spożywczego (byłego) utrata po raz drugi wnyskiego.

p. Nowicka poleciła ustosunkować ruch pacisgów jadących na wschód: z czego? do kąd? zbadać co to za fabryka w Jachicach pod Lwem - M. kln co sobie? broń, amunicja? plan sytuacyjny i.t.d.

✓ eddar' u F. Jachowskiej.

Różnorodność zorganizowanej pracy pomocy

✓ Sp. Jęcki Jędrzej kurs przygotowania 10 panieчек do matrycy. Zmierzanie nauki, podre-miów (Sadowski - a - Jędrzej i inni) oraz kurs

✓ PEK który prowadzi dr. Sobiecki i p. Jędrzejka

W tym czasie przechowywane profesora z Torunia

✓ i "Lasi" nie niezgodnego prośb o wypisze nic nie więcej o nich. Od "Lasi" na wypadek, wypisy' dostaram

3-y adresy: Bydgoszcz, Toruń - bufet dworcowy, Włostawek (beve papiery i przewut do g. g.) Jędrzej Jędrzejka

za namową "Lasi" Jędrzejka zorganizowała merone zebra-nie polaków na które mnie "Lasi" namawiała - nie po-

Wiem, że życie miało kontakt z jakimś Peinem
w Radziejewicach. Wrestowanie życia później Sodo-
wskiego. Wnuka prace sowienana (go-mój domu pod
obserwacją) jedynie parę do obrotów w 1943 r.

Wiem, że życie miało kontakt z jakimś Peinem
w Radziejewicach. Wrestowanie życia później Sodo-
wskiego. Wnuka prace sowienana (go-mój domu pod
obserwacją) jedynie parę do obrotów w 1943 r.
Wiekie na srentowanie. Mnie groziło myślenie
na roboty do Niemiec. Łatwiejsze pomysłu.
Śmierć życia w obrotach na Błanick.

Linia ~~39~~ 43/44 strygnatam od dr. Sobierkiego za-
wiadomienie, że przyjeżdża po mnie (2x-2y) po raz
torec - zostawiam wszystko - zlototem z moim
miejscem do Włocławka gdzie na pewien czas ukrył się
się. Wrestowanie 10-ści kwarantank P.CK
Wrestowanie na dworcu w Toruniu. Nadres
od "Łosi" potryw-ty. Pierson z Torunia do Włocław-
wka. Nadres na kontakt dobry ale skieci przed
tem p. Helina ^{zestawia} srentowanie - kocioł w jej mienka-
nie. Ostreżeniu przed siasialkę zlotelisy mycie
(jak w Peim relacji) Łatrygnatam się u moich
dabnych krewnych. Po zastawieniu odprawy
i zastawieniu się w sytuacji myżare do Bydgo-
my - do Mlewa żądniej pomocy. Ukrywanie się
co skieci u innych krewnych. Brak pieniędzy.
Wyzard na miesiąc do goerlitz, powrót do
Włocławka. Pny pomocy skowców zaretelisy
z moim pracować u kasurki (może miote-
rka)

u Niemca Klepsatra i Tabana, musielismy
zapracowac na chleb. Bylo rok 1944.

Po wyzwoleniu Wlactowka 1945 z wojskiem
Rochieckiem (transport mundurów) wróciliśmy
do Gnowotawic. Dłomu bez dachu nad głow.
W paroboczniku wyjazd do Serecina.
Pośl dwóch lat utrata słowa Serechu, teraz
jeszcze ony zaczynaja boleć.

Prepransu ze wszystko ale dla mnie
to myslec tyke napisac.

Lena Grochowka

P. „Lusia” doskonalie znala komende P.W
z p. Maria na mele.

Wysoki, mowily statyn resoltie wlosy, troche
tysiejacy - bardzo zwinione wrebienie.
Byl bardzo operatywny sposoblowanie
pocz niego orientowanie: Gnowotaw,
Wlactawek, Bydgonia i nawiazany kontakt
klow z akowolnii uskazywato na niego.
Injerska slobierai przysiegg - znikat a po
tem orientowanie.

Do Terdecnie porobawiam
jak zdrowie sie poprawi napisano do Leni
przyjadz. Dla Leni syre duso zdrowia.

Lena

weknu na legitumajz - pilne!

prepransu ale nie mam sít napisac!

Wypis z pamiętnika p. Ady Dejwuskiej - 25.10.75

Do domu pp. Dejwuskich nie przychodzili
żadni konspiratorzy poza Obzewskim, Gritk-
madzem i Spodnicuskim. Nie było żad-
nego "drugiego mężczyzny o pseud. Zosia"
chudy był ~~Gritk~~^{Gritk} Obzewski, ps. "Grajca".
Po jego aresztowaniu w styczniu 1944,
była noclegownia "wyspa" w okolicy wsi
lutek 1944 mieszkało wówczas
Jana Dejwuskiego (siostra p. Ady) i
Leona Grotkowskiego,
"Grajca" był aresztowany we Włodzisławiu,
przebiegli go do Łodzi, dokąd zabrano
też Grotkowskiego i Dejwuskę (ten ostatni
zginął w Rodogoszory), a Grotkowskiego
przebiegli do Sztettkofu, gdzie też zginął.
— Zdaniem A. Dejwuskiej "Zosia"
to może mógł być Obzewski.

IV/1. Korespondencja Heleny Grochowskiej
z Elżbietą Zawacką:

1. List do E. Zawackiej z 11.11.1977r.
(E. Penno, G. Morsiorska) rękop. oryg. k. 1 s. 1-2
2. List do E. Zawackiej z 5.09.1978r.,
oryg. rękopis k. 1 s. 3
3. List do E. Zawackiej z 3.04.1985r.,
rękopis, oryg. k. 1 s. 4
4. List do E. Zawackiej z 25.04.1985r.
rękopis oryg. (sprawa „Zosi” - mieszkanie) k. 1 s. 5-6
5. List do E. Zawackiej z 3.01.1986r.
(sprawa „Zosi”), rękop. oryg. k. 1 s. 7-8
6. List do E. Zawackiej z 15.03.1987
(G. Jaworska, Jadwiga Swarska, „Zosia”,
dr. Sobiecki, „Jaroch”), rękop. oryg. k. 2 s. 9-12
7. List do E. Zawackiej z 14.01.1988r.,
rękopis, oryg. k. 2 s. 13-14

Konec 11. XI 771

posledek me velice

Samozřejmě Teu,

Baroko drichuje se miřy tisíců.
Prosyřem Teu kilka fotografii
i spiere sãovadomie, se relacja
juz vã budnopise napisanã, vnař
blisnyh dnich do Teu myře.

Preparaciu, se posvolicem
tak dũlgo sekei, de i nadal uva
zem, se nie nadnycrajnego nie
zdriatãem strãtem dũto - jedyni
pemie sãp. ģeie i nienawie jako
✓ pãtem do dũs do zdroje, Teu i Te
nie stowa spowodoroty napisanie

11
moich wspomnień.

2
Z serdecznym pozdrowieniem
i życzeniami szybkiego
ukończenia Twojej pracy

A. Gorkowska

P.S. Także sam kwestonariusz stryżua-
żeni od p. Tenu Ene ze besetkie
która jest w kontakcie z p. Irena
Masiońska z Bydgoszczy i z p. Jo-
dwiżę Iwajską z Torunia.

Moja relacja wysyłam tylko do
Tani.

Irena Gorkowska

71-305 Saxein
ul. 7 Brzki 34,

do kasi, 4 ul. Wrocław 4

Secreiu 5. IX 78 r. 3

Droga Pani Dorcut!

Dziękuję za miły list, który bardzo
mnie zaborczył. Napisałam do Pani
✓ pani Hurek moje wspólne siostrę
szybko napisać te wspomnienia.

Mał do Pani proszę pytać - dlaczego
Pani Marlena nie napisała relacji?
od jej listu wszystko się zaczęło.

Pracę w 1944 r. ukrywałam się
wrocławsku aż do wyzwolenia. Nie kon-
taktowałam się ze znajomymi bojąc się
ich przesady. Wystarczy, że 10-12 osób pisał
z mojej strony do obcy.

Kto to jest p. Franciszka Godzińska z Torunia
Kto w Bydgoszczy pisał to samo co
Pani, ponieważ otrzymałam wójt
relacji od p. E. Penno ze Szczecina, które
ma kontakt z Panią? z Bydgoszczą.

Planuję, że w połowie październi-
ka b. zamelduję się u Pani.

Serdecznie pozdrawiam

Lena Jankowska

Grochowska Helena - Zmowa 20

Warszawa 3. IV 1985 r. 4

Droga Pani Elżbieto!

Ja pamiętam ze przystąpiłem zawiadomienie
(zaproszenie) na spotkanie bardzo Pani
stęchając. I wielką przyjemnością bym pojechał
- ale niestety jestem. I-gi miesiąc po zawa-
le serca lekarka nie pozwalała mi takie my-
słów. Serce i myślenie będą z Wami
zycząc Wam wiele miłości i serdecznie spr-
dził.

W 1984 r. nie przyjechałem na spotka-
nie ponieważ zbyt mi nie zawiado-
mił. Bardzo żałuję, że omiłek mi
takie przyjemności. Niechciecie dla tego
mie Helo & nie zawiadomiła?

Przeżyłem serdecznie pozdrowienia
wasz najlepsze życzenia i miłości.

Łena Grochowska

P.S. - proszę nie zapominać o mnie - jeżeli w drodze
nie nie dostanie tej książki czy mogę dotrzeć do miejsca

Grodzińska Instytut
Pamięci ITI
odpisywane 185-05-02

Warszawa 25. IV 1985 r.

5

Drago Pani Elżbieto!

Mój list napewno ma eses Pani strasznie? może Pani również zawiadomić - Pani mój. Pani poleceńca (choć z gębką - kim są one), natomiast by być razem z Pani - widocznym Bogiem i innymi. Ale - myślenie moim zdaniem to pisanie listów i dekretów, dekretów - na odpowiedź!

Nie wiem czy to nie jest "mystyka po ścieżkach"? W sprawie porządkowania moich dokumentów znalazłam sobie któryś Pani przyjaciel. Przypomniała sobie Pani mój romans o "Łosi - chudy" sprawdziłam wszystko się zgodziła! W tym celu w tym samym czasie 1943 roku szukając "Łosi" i rodziny.

Wies - Mlewo - p. Dojewski? Dojewski?
stara kolejowa - Mlewo

Wielka - granja 2.
22

genius - Wielkie Duchnowo Nowalewo Pom.⁶
p. ta Dziwiewno K/ Chetnwy.

nie to to by' jego stare miejsce polyte
aby ten adres skasuj sie tam przydatny
Stuziki jeszcze nie mam - ale jak
tylko mi kupia to natychmiast do tam
napisa.

by Pani wiadomo, ze licencja
gastroonomiczna w Noworodowice
27 przyjeta ze Tachonka Jachonka G.?
Bascho mnie to wiadomo!

Przezywam serdecznie
pochowienie
Lena Jachonka

PS. czy Pani zna moze adres Pani M. Nowickiej?
wonie! czy nowisko Jachonka Ferdynand
jest Pani znane!?

Grochowski Zmowa, Kresin 31 1986 r. 7

Stochanowi Panu Profesor!

La przystąpię biografii sp. Jęciu b. skąd-
kują. Skąd, że Jęciu myślna kartki,
z egzemplarza autorskiego. Doceńcie.

1) kategorycznie zaproszenie, że doręczę
✓ zaufaniem „Dzień” - nigdy!

te mieć dłużej mienka u mnie.

Przepraszam, go sp. Jęciu, zabiera-
jąc p. Profesora z Towarzystwa, który
u mnie się ukrywał.

2) mój „Dzień” to był wielki typ - on
nie mógł być kapitałem!

rysopis: manuskrypty, rysunki, sztalcy
z rękini wosku - rysunki - żeby
bardzo miśsić, braki w wrebieniu

Tronę sprawdzić ce. Rookiny p. wojew-
skich w Mlewie on tam był ten
„Dzień” - niestety - niestety go w nary-
sunku sknie na piśmie. Niegdy
w osobnym liście. Pisz się, że może

- 3) Sp. Giecia nie była aresztowana 8
 6. grudnia - ponieważ wówczas pona
 była u mnie ^{8.XII} w domu Matki Boskiej.
- 4) „Zosi” tylko ten jeden raz widzia-
 łam (10 dni)
- 5) Giecia była to konferencja do „Zosi”
- 6) o p. Gieciwanowski, że dużo mo-
 gła być powiedzieć!
- 7) za ślubowanie „Zosi” nie obchodziłem.
- 8) grupa Duchaków właściwie ich cel
 to przygotowanie do matury. P.ek
 to ochronny planowy.
- 9) miałem do pracy konspiracyjnej
 zachęcić bratę Herim - naukowe
 nauki ~~o~~ dzieci i katechizacja.
 później Marlena Nowicka.
 ✓ zysk dzięki dr. Sobczakowi.
- W tym czasie się z moim ciotką
 10) W maju 1943? to nie aresztowano
 Słabk - tylko co: 500 więźniów!
 Podtrzymać Lena Gork.

Sonca 15. III 1987 9

Drauzovna Tereza Doktor!

Děkuji! bardzo dziękuję za naszą rozmowę
z 1 god. 25 m. które przesyłałam razem z listem.
Jeszcze takich wspomnień, tak spracowanych
w teletypis nie było!

Chyba nisko głos w dowód wrażeń, razem
z Kochanym Teresą dr. Pracharou.

Nie wiem jak mam dziękować za zawiadomie-
nie mnie o leżeniu Teresie sudyji. Na długo w moim
sercu i pamięci wspomnienie te zostane.

Jeszcze raz serdecznie dziękuję i żyję w zdrowiu
stęgieli jeszcze lat żyć sly może Teresie do -

kończył te ogromne prace - Walce Kobiect¹⁰
na Pomorzu.

- ✓ by nazwisko F. waiske polskiego Toruń
na Pami u mnie? myślałem mnie do Kraj sp. Mar-
lene Nowicka - aby nawrócić kontakt - nieste-
ty byłoby z Janke H. - bez skutku, niestety;
(Pam. Prof. z "staliem" razem mogę tylko
powiedzieć, że przy jakiejś "wypie" u siebie
z Posiadacis ustrzymał się najpierw u ogrodni-
ka, później sp. Gienia Jowowska przyniesła
go do mnie (1942?) był ze dwa tygodnie: jego
przemianami gdzie ino i na jego miejsce
u mnie z 10 dni. Pierwszego dnia wyszedł z sp. Gienia
u "zebranie" aby zorganizować grupę bojową

Je nie postanu „Zosie” już nie wrócisz o tej¹¹
nocy z 500 osób zaareztowanych i umiępito gesto-
po w sprawie na Błoniach (przedmieście Nowo-
Jarosła) Bordo chciał się, że nas nie wzięli
jak się okazało chcieli przez nas zdobyć dalsze
kontakty, do bycia pod stałą obserwacją, o czym
informował mnie dr. Sobczak. †

Bordo był chciał „Zosie” coś się dowiedzieć o sobie,
że to Panu znajomy? „Jaroch” nie ma Pan, dr.
jego fotografii z tego czasu? by znajome z Mlewa
o Kim nie nie mogą powiedzieć. On tam wie
swoją melię. Wszystkie arestasy na Torwaru
to „Zosie” spowodowała (Noworatan, Bydgoszcz, Tomi
Wrocław) niekiedy z „Zosie” były datacją do
Wrocławu udawać się na do punkt w Wrocławu

12
nabratitom na „Hociat“ Lupetnie jak
w Paui dr. sudczy. Mnie te' sasiadka pne-
stregia, zeby wiekac' bo wosnoj ta Paui
(nowisko nie pomiatam) zostata orentowana
a w tej mienkaciu jest gertapo! mienkate blisko
Dary' o moich pniegicich. chowac.

Thiedy beda te oznaki 17.4 - bardzo chciatalyem
ja dostac.

Przesytom serdecznie pozdrowie-
nie jeszcze raz myslasz urwanie
Lena Gochonwska

P.S. - bardzo chciatalyem uiec Paui edycie! obem

Praceiu 14. 5. 1988^{23.}

Šarunone Terii Doktor

Dziękuję za życzenia, życząc dobro
zdrowia, Bogostawieństwo Bożego
spełnienie swoich świętych
zamiarów oraz dobro i przyszłości
ludzi.

Dziękuję za przyjęcie legi-
tymacji. Miałam, że są to
pomysłowo-miary: na odru-
ce H-K jest nr. 101 a na legity-
macji 201.??

Proszę uprzejmie o przyjęcie
legitymacji z właściwym nr.
ze co będzie wielce zobowiązana

14
Bardzo żałuję, ale do Pani
przyjechać nie mogę bo w dal-
szym ciągu choruję - serce, nogi
o teore genere org. i nie wiem po co?
Przyślełam fotografię swoją i
oraz zdjęcie p. M. Wilekówny
jak wynurzała obóz w gorzytelu
oraz p. Mściwickiej ze Spółny
rodziny porokowie-
niem

Grochowska Helena
(Lena)

P.S. nie wiem gdzie adresować?
czy na adres prywatny!

Legitymacja ^{zmiennic} wystawio.

4. II. 88r.

Janina

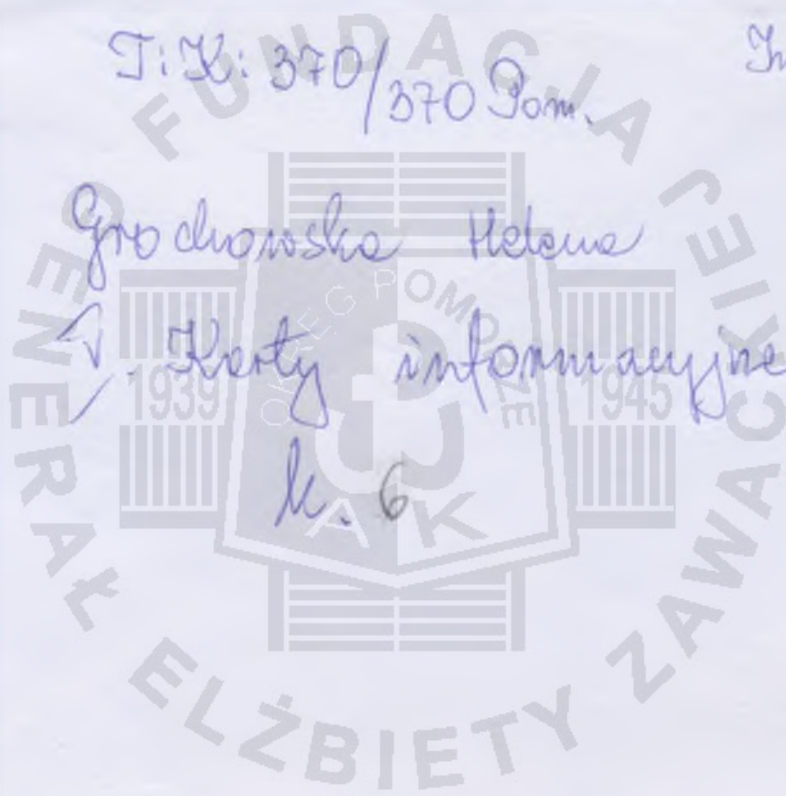
J:K: 370/370 Pom.

Nowota

Grodziska Helme

arty informacyjne

№ 6

840/77

FK
Zawrot P.W.K. 1

Przyminska ^{2 m.} Grochowska Helena

71-305

Grzebin Józefa Boyki 36

miasto Molego Klubu Zosta Główny

Zaprosz. FK przez Izobitka od "Mieszkań" pr. Zimka

u Grochowskiej ~~tuż za~~ ~~skrajnie~~
Jaskółki Bonny amy Skrajnie

napisanam długo list o relacji 15 X 1977

K

napisane listow
24 VIII 1878

PKK, PKK 2
Kno wrota

Grocho wólke Lene — Prymywische Gossein

dane wosim Pychawskie z Gus Grochowic

gusowarskie pism, ic do XI 74 milary Grochowic

71-305 Szerecin, ul Jankuba Bytki 36 2ob rel 22

Woj. relacji p. Durek, Grochowic opikowadziej
jankub (tak mian Panstwa Anna) z II grupy PKK-WSK
w Kusowarskim

napisane dtazy list a relacji 15x 77
odpowieds, fotokopie zafornieds relacji

Inowrocław 3
45K

grodzka Kasa "dane, Hajduzeli"

Carlsoni notulen 212-17K Inowrocław
1939 1945

zinsotka : Dombeli, Rejestr.

hrr.

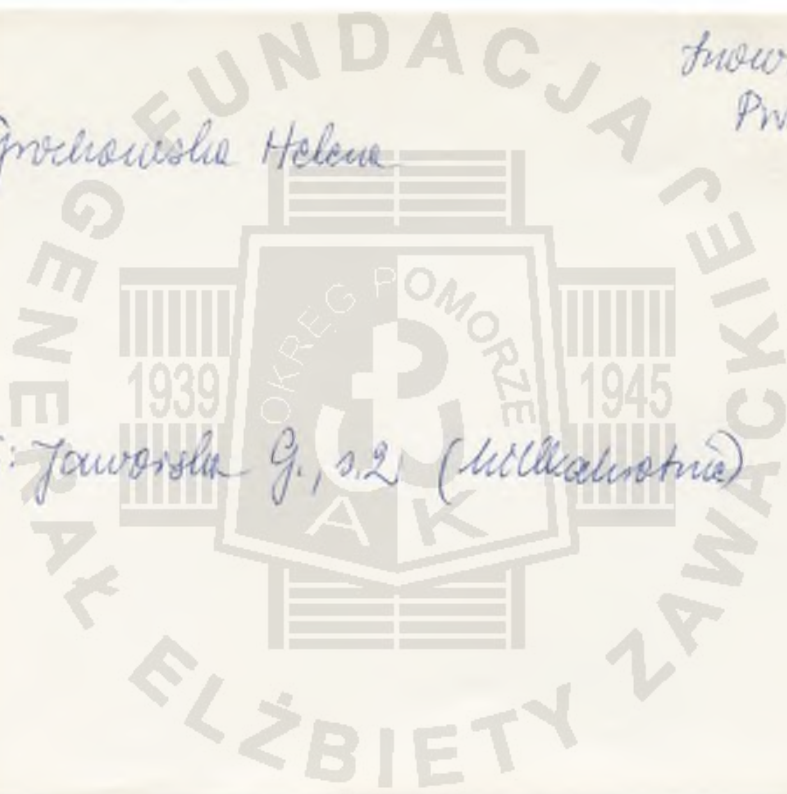
04

Grochowska Helena

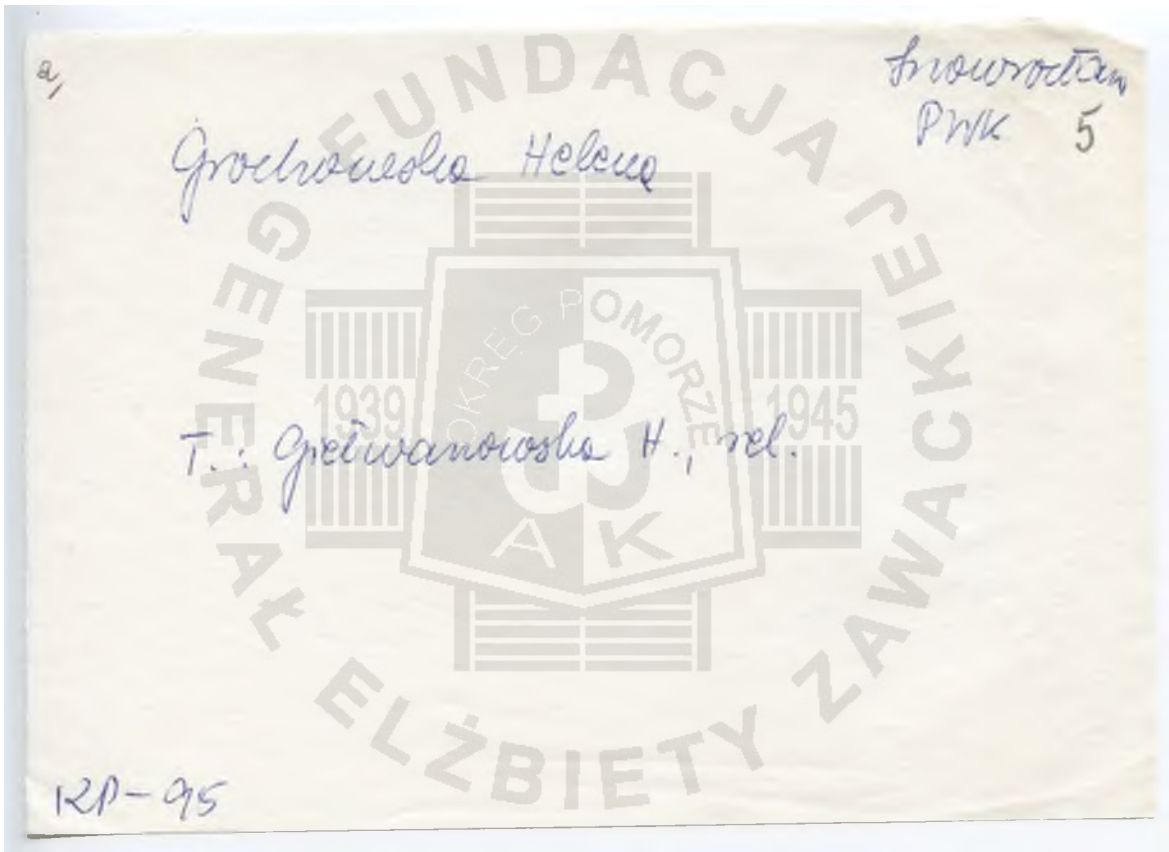
Jaworska
Prbc

T: Jaworska G., s.2 (Milkalinstwa)

KP-015

Грохонська Голена
ps. "Lena"

Инструкция № 6
Р НК- НК

инструкторка Р НК
м 1939 Инструкция № 1945

Лоб. Л. Дамбек и А. Навицкий
Тайные организации Военные

OM-97

стр 107

ARCHIWUM
Elżbiety Zawackiej
poz. 370 LP
data wpływu 14/05/78

karty codzienne - VIII/95

Inowrocław
TORUN

ps. „Lena” i Hajduzek

†† Grochowska Helena

Grochowska Helena

